

Univerzita Hradec Králové

Přírodovědecká fakulta

Katedra slavistiky

**Hra ve výuce ruského jazyka jako pomoc při osvojování nové
slovní zásoby**

Diplomová práce

Autor: Bc. Lenka Kašparová

Studijní program: N1407 Chemie

Studijní obor: Učitelství chemie pro střední školy

Učitelství pro střední školy - ruský jazyk a literatura

Vedoucí práce: Mgr. Petr Kotyza

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka Kašparová**
Osobní číslo: **S1375**
Studijní program: **N1407 Chemie**
Studijní obory: **Učitelství pro střední školy - ruský jazyk a literatura**
Učitelství chemie pro střední školy
Název tématu: **Hra ve výuce ruského jazyka jako pomoc při osvojování nové**
slovní zásoby
Zadávací katedra: **Katedra slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce zkoumá úlohu didaktické hry v procesu osvojování slovní zásoby při výuce ruského jazyka. Obsahuje obecnou část pojednávající o hrách ve výuce, jejich významu a přínosu. Na hru je nahlíženo jako na přínosný didaktický postup, který může plnit výraznou motivační a aktivační úlohu při seznamování s novou slovní zásobou, jejím upevňováním a prověřováním získaných znalostí. Součástí práce jsou metodické listy a soubor herních cvičení využitelných v praktické výuce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Seznam odborné literatury:

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Petr Kotyza

Katedra slavistiky

Datum zadání diplomové práce:

17. července 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

17. července 2016

doc. RNDr. PaedDr. Pavel Trojovský, Ph.D.
děkan

L.S.

Mgr. Jana Kostincová, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala (pod vedením vedoucího diplomové práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 30. 3. 2015

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu diplomové práce, Mgr. Petru Kotyzovi, za projevenou ochotu, cenné rady a připomínky.

Anotace

KAŠPAROVÁ, Lenka. *Hra ve výuce ruského jazyka jako pomoc při osvojování nové slovní zásoby*. Hradec Králové: Přírodovědecká fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 69s. Diplomová práce.

Práce zkoumá úlohu didaktické hry v procesu osvojování slovní zásoby při výuce ruského jazyka. Obsahuje obecnou část pojednávající o hrách ve výuce, jejich významu a přínosu. Na hru je nahlíženo jako na přínosný didaktický postup, který může plnit výraznou motivační a aktivační úlohu při seznamování s novou slovní zásobou, jejím upevňováním a prověřováním získaných znalostí. Součástí práce jsou metodické listy a soubor herních cvičení využitelných v praktické výuce.

Klíčová slova: Hra, ruský jazyk, slovní zásoba

Obsah

Úvod.....	9
Teoretická část práce	10
1 Komenského pohled na hru.....	10
1.1 Hra v předškolním věku	10
1.2 Hra ve školním prostředí	11
1.3 Funkce hry	12
1.4 Školní divadlo jako zvláštní forma hry	13
2 Hra a školní zralost.....	14
3 Škola je hra.....	16
4 Hra v cizojazyčné komunikaci	17
5 Cíle, organizace a vedení jazykových her.....	20
5.1 Hodnocení her	20
6 Ruské časopisy	21
6.1 Pioněrskaaja pravda (Пионерская правда)	21
6.2 Kost'or (Костёр).....	21
6.3 Murzilka (Мурзилка).....	22
6.4 Vesjolye kartinki (Весёлые картинки)	22
6.5 Čitajka (Читайка)	22
6.6 Kukumber (Кукумбер)	23
6.7 Zdorovje školnika (Здоровье школьника)	23
7 Práce se slovní zásobou	24
7.1 Organizace lexika podle strukturně-gramatického kritéria.....	24
7.2 Sémantizace (nabývání významu) slov	25
7.3 Upevňování slovní zásoby	25
7.4 Formy poznávání nové slovní zásoby	26
8 Lexikální minimum.....	26
8.1 Charakteristika lexikálního minima	26
8.2 Problematika výběru lexikálního minima	27
8.3 Zavádění nového lexika	28
9 Rozvíjení dovednosti odhadu.....	29

9.1	Lexikální odhad	29
9.2	Nácvik odhadu	30
	Praktická část práce	32
10	Téma 1: Já a moje rodina	33
11	Téma 2: Volný čas, záliby	38
12	Téma 3: Cestování	44
13	Téma 4: Oblečení	50
14	Téma 5: Počasí a roční období	58
	Závěr	67
	Seznam použité literatury	68

Úvod

Téma diplomové práce jsem si zvolila především proto, že velmi často slyšíme, že by škola měla být inovativní a pro žáky zábavnější. Z různých stran můžeme slyšet, že doba, kdy se ve škole učilo mnoho věcí nazpaměť, je dávno pryč a je zapotřebí ukázat nové metody vyučování, které způsobí, že se pro žáky nebo studenty stane škola místem zajímavým, motivačním někdy i dokonce zábavným. Zkrátka, že změní pohled žáků na školu jako na místo drilu, domácích úkolů, nudných hodiny a nezáživných předmětů.

Jednou z možností, jak dosáhnout zkvalitnění výuky (zejména z pohledu žáků/studentů) je zavedení hry do vyučování. Hrou ve vyučování rozumíme především hru didaktickou, která má za cíl především rozvíjet poznávací procesy, vědomosti a duševní schopnosti žáka/studenta. Hra je pro žáky mnohem zábavnější než klasické vyučování. Hra zapojuje žáky velmi intenzivně do vyučovacího procesu, přináší s sebou uvolnění atmosféry a tvořivou činnost, která je pro proces učení tak důležitá.

V první části práce bude možné nalézt zejména shrnutí poznatků, které se týkají hry obecně, hry ve vyučování a základů práce se slovní zásobou. Druhá část práce bude zaměřena na rozpracování některých témat, ve kterých bude docházet k osvojení nového lexika za pomoci hry.

V dnešní době je již vytvořeno mnoho sborníků a příruček her s pokyny a návody jejich provedení. Není tudíž problém najít pro svůj předmět odpovídající hru a zařadit ji do výuky. Nejvíce didaktických her lze nalézt zejména pro český jazyk a čtení. Cílem této práce proto bude především ukázat a doporučit, jak lze s pomocí hry kvalitně ovlivnit osvojování nové slovní zásoby ve výuce ruského jazyka na střední škole.

Teoretická část práce

1 Komenského pohled na hru

Tradice Komenského vedla i k utváření určitých mýtů, které nejen neumožňovaly plně pochopit některé pojmy Komenského a jeho systém, ale zatemňovaly i jejich obsah. Takovým mýtem je i představa, že škola Komenského byla škola naplněná hravou činností. Chceme-li pravdivě interpretovat Komenského názory na hru, je nutné se soustředit na to, jakou skutečnou roli zaujímá hra v jeho pracích. Pojem hry lze nalézt ve všech didaktických spisech Komenského. Tento pojem má několik rovin. Sám Komenský ho užívá v různém kontextu a navíc pracuje i s různým obsahem pojmu, aby vhodně ilustroval vůdčí myšlenku. Pojem hra lze nalézt především ve spisech: Informatorium školy mateřské, Didaktika, Velká didaktika, Nejnovější metoda jazyků, Obecná porada o nápravě věcí lidských a bezesporu Škola hrou.

1.1 Hra v předškolním věku

Pedagogika dětské hry je důležitou složkou výchovného systému, neboť především v předškolním období tvoří hra dominantu dětské činnosti. Komenský však hru nekládá pouze do období dětství, ale chápe ji jako prostředek rozvoje všech fází lidského života, tedy činnost, která provází jedince v průběhu celého života. U Komenského hry lze sledovat jednak její didaktickou funkci ve vývojových etapách rozvoje jedince vázaných na školní docházku (tj. zjišťovat, jaký prostor ponechává Komenský hře v jednotlivých školských institucích), ale lze i studovat funkci hry vůbec v kontextu harmonie člověka a rozvoje jeho přirozené tvůrčí aktivity.

V informatoriu školy mateřské Komenský zdůrazňuje hru jako nezbytnou součást dětského života. Životní zkušenost dítěte, zpočátku vázaná především na smyslové poznání, je uplatňována a rozvíjena ve hře. Hru považoval u dítěte předškolního věku za stejně důležitou jako výživu a spánek. Hra je pro dítě činností, kde nabývá nejbohatěji a nejpřirozeněji zkušeností. Projevem přirozené aktivity, činnosti dětí je hra., která má být podporována materiálními i nemateriálními podněty. Jako jeden ze základních principů Komenský uvádí princip činnosti, který formuluje v Informatoriu takto: „Děti vždy rády dělají něco: protože krev mladá tiše státi nemůž.“

1.2 Hra ve školním prostředí

Hru jako typ činnosti Komenský neváže pouze na předškolní věk. V Metodě jazyků nejnovější rozpracoval hru důkladně. Již v úvodu stanovuje tři podmínky, s pomocí kterých lze dosáhnout úspěchu při výuce. Jsou to:

- přesný paralelismus věcí a slov
- postup po krocích
- uspořádání toho všeho, že by se pouhým praktickým prováděním všechno uspořádalo jak s náležitým užitkem, tak s velkou snadností a jaksí samo od sebe.

Komenský dává důraz na příjemnost, snadnost a jednoduchost, která vede k posilování motivace žáka a jeho dalšího přání a snahy pokračovat a postupovat v učení, aby se nespokojoval s tím, co zná, ale chtěl své poznání rozšiřovat. Učivo je třeba systematicky a logicky uspořádat, aby bylo umožněno jeho osvojování a tím posilováno sebeuspokojení a sebedůvěra žáka. Učitel zde hraje prvořadou roli, jako ten, jenž učivo strukturuje, vytváří jeho systém a zároveň žáka do tohoto systému uvádí.

V tomto kontextu hra zastává následující roli: „Konečně: Hry lidskou přirozenost zvláště těší, což ukazuje celý dětský věk, oddaný hrám, a požitky ze žertů a podobných uvolnění ducha, jež nás provází po celý život. Především je přirozené těšit se ze svobody. Každá hra je totiž cosi dobrovolného, a tím svobodného, kdežto zaměstnání vážnými věcmi má ráz nutnosti a tak i nátlaku. Dále je to proto, že se všechny hry konají společně a za soupeření. Konečně je to proto, že lidská mysl dychtí po novosti a do té míry se raduje z pohledu na výsledky počinů, že ji těší také účastnit se her, kde se lze dívat na výsledky soupeření. Bude to tedy mít velký význam pro pobavení, povzbuzení a přidržení k dílu, jestliže všemu, čemu se žáci učí, bude se jich učit více najednou. Výtěžek: cokoli se koná v nižší škole, nechť je hrou vloh. A toto jsou cesty příjemnosti.“ Hra je chápána jako metoda, způsob, jak rozvinout u dítěte soutěživost, snahu vyniknout a tím se dobrat cíle. Hru je však rovněž možno chápat jako prostředek k rozvíjení vrozených dispozic dítěte a jejich vhodnou stimulací snadněji docílit úspěchu.

Velmi užitečným se jeví připomínka, že školní vyučování, přestože je vážnou záležitostí, je nutno odlehčit tím, že vnášíme do výuky osvěžení v podobě žertů, hříček, vtipů či čehokoli, co přináší do vyučování smích i radost. Kromě radosti, kterou má hra dodat dětskému učení, si musíme zároveň uvědomit, že hra indikuje i určitou stránku obsahovou.

Cílem hry však není hrát si (tj. vykonávat tuto činnost pro ni samu), ale je etapou k vážné činnosti, pracovní činnosti, jež končí přípravou na povolání. Komenský se také zamýšlí nad tím, jak využít mimoškolních her a činností dětí ve škole tak, aby se přiblížil k cíli „... vychovávat lidi k plnému lidství.“

Protože Komenský má stále na mysli radostnou školu tj. školu tak lákavou jako hru (ne hru samotnou), hledá paralelu mezi hrou a školním vyučováním a klade si otázku, nakolik je možno nazývat školu hrou.

Kapitola Velké didaktiky odůvodňuje oprávněnost dětských her. Cílená činnost spojená s hrou je prevencí proti zahálení a nudě neboť „mysl prázdná býti nemůže“, a není-li zaměstnávána, zanášá se „marnými a ničemnými věcmi“. Tímto postojem se Komenský ohrazuje proti nečinnosti a opět připomíná, že hra slouží k upevnění zdraví těla a čistosti mysli.

1.3 Funkce hry

Hry podle Komenského rozvíjejí různé oblasti osobnosti člověka:

- fyziologické (zdraví, zdatnost)
- charakterové vlastnosti (poctivost, pravdomluvnost)
- aktivitu, vtip, pohotovost a bystrost
- rozvoj poznání, citu, kritičnosti
- solidarity, lidskosti, nenásilí...

Má-li mít hra věroučné a mravní hledisko, musí splňovat tyto následující podmínky:

1. Oddech a hra má následovat teprve po vykonání vážné práce.
2. Hra má prospívat nejen tělesnému zdraví, ale i duševní svěžesti (odmítá hry, které oslabují tělo a duši).

3. Hra nesmí ohrožovat život, zdraví a počestnost.
4. Hry mají být předehtou skutečných životních činností.
5. Hra má skončit dříve než se jí účastníci nasytí, neboť cílem je oddech, nikoli únava.
6. Při hře má být přítomen učitel, jehož funkce spočívá v dozoru nad žáky a ne v tom, aby si sám přítom odpočinul.
7. Naplněním předchozích podmínek se hra stává vážnou věcí, tzn. „buď upevněním zdraví nebo duševním odpočinkem nebo předehtou jednání v životě nebo tím vším.“

Komenský se zabýval i jednotlivými druhy her (pohybové, tvořivé, úlohové, stolní, didaktické). Mimo jiné kladl důraz i na hračky (přírodní materiál, miniatura předmětů a nástrojů, figurky, pomůcky pro pohybové hry) používané ve hře. Kromě pozitivních rysů hry si byl vědom i některých negativních okolností her (zranění, zničení předmětů, mravní závadnost některých her, styk s dětmi nevychovanými v křesťanském duchu).

1.4 Školní divadlo jako zvláštní forma hry

Mluvíme-li o zvláštním druhu „hry“ u Komenského, máme na mysli především jeho vlastní hry divadelní. Pro tyto své divadelní hry užíval většinou označení ludus. V jeho pojetí to však jsou pedagogické prostředky sloužící k tomu, aby si žáci snáze a zábavněji osvojili určité poznatky, seznámili se s potřebnými texty a aby se maximálně využívalo v pedagogickém procesu názornosti, aktivity žáků i kontaktu mezi jevištěm a hledištěm. Všem těmto hrám je společné to, že vždy jde v podstatě jen o dialogizované zpracování textů, které byly předmětem školské výuky, ať škol o část tradičního školského úseku antické filosofie, o biblické podání nebo o vlastní výklady Komenského. Jeho scénáristické doporučení nebylo vedeno směrem divadelně dramatickým, ale pedagogicky znázorňujícím. Záměrně se koncentroval jen na vzdělavatelský dopad divadla, neboť jinou funkci divadla neuznával. Jeho teoretické projevy jsou zaměřeny proti „světské“ zábavnosti divadla. „My, kteří doporučujeme školám cvičení tohoto druhu, neučíme komedie hráti (tj., čas životu dlužný věcem vážným utráceti marnostmi...), nýbrž radíme, aby věci užitečné pro život byly vštěpovány do hlavy jakýmikoliv lahodnými způsoby.“

Komenský zdůvodňuje výchovný význam a působení školního divadla těmito body:

- „Látka, podaná hrou, je životnější, je podávána důrazněji a mnohem snadněji se pochopí a zapamatuje, než je možno z prosté četby, kterou by se žáci mořili sami.
- Veřejná chvála, která se dostává hercům od diváků, je pro žáky mocnou pracovní pobídkou.
- Rovněž učitele, který na scéně ukazuje výsledky své práce, pobízí veřejná pochvala k práci ještě horlivější.
- Rodiče se těší, vidí-li veřejný důkaz toho, že jejich synové prospívají, takže pak nelitují prostředků, vynakládaných jak na jejich vzdělání, tak na podobné hry, jež jsou jeho součástí.
- Při hře se lépe než jindy pozná nadání žáka, je možno nejlépe posoudit, k jakému studijnímu oboru se který z žáků hodí a zvláště snadno lze upozornit na nadání chudých žáků, kteří jsou hodni podpory a kteří touto cestou mohou snadno nalézt nějakého mecenáše.
- Konečně (a to je nejdůležitější a samo již postačí k doporučení divadla) lidský život (zvláště těch, kteří budou určeni církví, obci a školám, a ty právě dostává škola k vychování) musí se prožít rozmluvami a jednáním: a tak mládež tímto způsobem krátce a příjemně, příklady a napodobováním jest vedena k tomu, aby navykala pozorovati různosti věcí, odpovídati na různé věci bez přípravy, slušně se pohybovati, ovládati přirozeně tvář, ruce a celé tělo, střídati a měniti hlas, slovem čestně hráti jakoukoliv úlohu a při tom všem odložit venkovský ostych a vésti si volně.“ (1)

2 Hra a školní zralost

Pro školní zralost dítěte není ani tak důležité, zná-li dítě některá písmena, umí-li trochu psát nebo mechanicky odříkávat číselnou řadu. Mnohem důležitější je, aby dítě vstupující do školy bylo tělesně zdravé, mělo vypěstovány základní hygienické návyky, bylo samostatné ve své sebeobsluze, bylo zvyklé udržovat si své věci v pořádku, aby

ochotně poslechl dospělého, bylo zvědavé a zajímalo se o vše nové ve svém okolí, dovedlo dokončit úkoly, které mu byly uloženy, aby mělo již poměrně bohatou slovní zásobu, dovedlo si hrát s jinými dětmi a aby se na školu těšilo. Na školu je zapotřebí dítě připravovat ať už v mateřské školce, tak i doma, aby získalo vlastnosti potřebné k nástupu do školy.

K rozvíjení duševních vlastností a schopností, jako je vnímání, paměť, myšlení, zvědavost, ke cvičení vytrvalosti a samostatnosti, k soustředování pozornosti, k posilování pohybové obratnosti atd. lze v rodině úspěšně užívat her a cvičení. Pro rodiče to bývá zároveň dobrá a časově málo náročná příležitost k tomu, aby po všech stránkách poznali své dítě, jeho vlohy a schopnosti, případně aby včas odhalili poruchy smyslových orgánů a jiné vady, z nichž mnohé se dají včasným léčením odstranit. Neméně důležitá je i okolnost, že se při takových zábavách posiluje i citové pouto mezi rodiči a dítětem, popřípadě mezi všemi (člen rodiny, kamarád), kteří se her zúčastní.

Účinnost her ovšem klesá, trvají-li příliš dlouho. Jelikož pozornost dítěte i jeho schopnost přemýšlet ještě nemá dlouhého trvání, je nutno dbát na to, aby hry netrvaly déle než 10 až 20 minut. Při každé hře je nutné dopřát dítěti dostatečný čas na rozmyšlení. Je důležité si uvědomit, že dítě předškolního věku nemá ještě bohatou zásobu zkušeností a že jeho myšlení probíhá jinak než u dospělého. Nepodaří-li se dítěti ani po několika pokusech úlohu rozřešit, lze mu pomoci dalšími pokyny, nicméně neprozradit ihned, jak má postupovat. Tyto doplňující pokyny, jež jsou dítěti dány, lze přirovnat ke kamenům, které jsme položili do mělkého potoka, aby dítě mohlo přejít na druhý břeh. Ale skočit z kamene na kámen musí dítě samo. Kdyby bylo přes vodu přeneseno, nenabyla by odvahy k překonávání překážek a nerozvíjela by se ani jeho obratnost. Každou úlohou, kterou dítě vyřeší, se učí samostatnosti, zvyšuje se tím důvěra v jeho vlastní schopnosti a síly a každý další úkol se mu pak zdá snadnější.

Zjistí-li se ale, že ani po dalších pokynech není dítě schopno úlohu vyřešit, pak na ně již déle není dobré naléhat. Je to znamení, že takové cvičení je pro ně ještě předčasně. Vráť-li se k němu za několik měsíců, zpravidla je vyřeší hravě. Úkoly, na které není dítě ještě dostatečně připraveno, nepřinášejí kladné výsledky, dokonce mohou i vyvolat

utlumení pozdějších úspěchů na daném úseku. Právě tak nepříznivě působí i nedostatek cvičení v daném období.

Mají-li tyto hry a cvičení splnit svůj úkol, musí to být pro dítě i ty, kteří s ním hrají, hra a zábava, nikoliv napodobování školního vyučování. Nejvhodnější je, když dítě nemá ani tušení, že je těmito hrami připravováno na práci ve škole, když hry zcela přirozeně vyplynou ze situace, kterou dítě prožívá s okolím, která je pro všechny příjemná, na kterou se vždy těší. (2)

3 Škola je hra

Mnoho lidí se domnívá, že hra je jednak činností výlučně pro děti, a jak děti dospívají, hra ubývá, jednak mnoho lidí ve hře spatřuje jen pustou ztrátu času. Nelze tak docela souhlasit. Však umění, móda, politika, náboženské ceremoniály, nápisy na zdech,...to vše není o nic menší hrou než hry dětské. Jen u toho většinou nebývá taková legrace. Rozdíl mezi hrou dětí a dospělých je možné najít především v tom, že hry dospělých jsou hrány s cílem ovlivnit a změnit své okolí, hry dětí jsou hrány především pro vlastní rozvoj dětí. Rozdíl mezi prací a hrou zpravidla necítí ani děti, ani dospělí, dokud vykonávají činnost, která je baví a kterou chtějí dělat sami od sebe.

Dříve nebo později narazí lidé na činnosti, kterou ve své podstatě dělat nechtějí, ale za jejich vykonání získají nějakou odměnu. Motivace pro tyto činnosti není vnitřní ale vnější. Takové činnosti potom říkáme práce. Rozdíl mezi prací a hrou je v tom, že hra je činnost, kterou vykonáváme, protože nás baví (z vnitřní motivace), práci vykonáváme pro nějakou vnější sekundární motivaci (za odměnu). Činnost, která je pro někoho hrou, může být pro druhého nepříjemnou prací. Když si toto uvědomíme, měli bychom se snažit celý život, pokud to jde, vždy si jen hrát. Budeme při tom dosahovat lepších výsledků a především budeme šťastni.

Když se nebudeme snažit násilím zlomit a pokořit duševní vývoj dítěte, musíme zkrátka zkonstatovat, že lidé by si měli hrát a děti by si měly hrát už dvojnásob. Není to znak infantilismu či nedostatečného vývoje, ale znak opravdovosti a přirozenosti. Hra patří mezi potřeby lidí (tedy i dítěte), ke hraní her není zapotřebí žádná komplikovaná

sekundární motivace, a přesto budou hru děti vykonávat ze všech svých sil a schopností. Hra dokáže mobilizovat aktivitu dětí tak, jako málokterá jiná činnost. Při hře dochází, podobně jako při hypnóze nebo tvůrčím vědeckém či uměleckém výkonu, k úžasnému soustředění. Podaří-li se učení ať volní nebo mimovolní zakomponovat do hry, docílíme nejvyšší efektivity.

Hra by měla být ve škole (zejména v nižších ročnících) základní metodou. Hra, při níž je dítě aktivní, má možnost tvůrčího jednání a svobodné komunikace se spoluhráči. Taková hra by měla mít ovšem určité zákonitosti:

- Učitel nebo rodič smí být pro dítě pouze iniciátorem, tím, kdo navrhne určitou hru hrát. V průběhu hry do ní nesmí vstupovat.
- Rozhodnutí o tom, zda hru hrát, musí pocházet od dítěte. V žádném případě nelze hru dětem vnutit. Lze jen nastražit podmínky tak, aby se dítě samo rozhodlo hru hrát.
- Hra má stanovená pravidla tak, aby při hře nedocházelo k nedorozuměním a aby plnila své cíle.

Hru volíme jako prostředek aktivizační a iniciační. Řadu didaktických her volíme jako bázi učení ve druhém plánu a většina her působí jako prostředek socializační. Obecně platí: čím jednodušší pravidla hry, případně čím jednodušší didaktické prostředky (herní plány apod.), tím větší naději má daná hra na úspěch, ať jde o oblíbenost u dětí nebo efektivitu didaktického působení. (3)

4 Hra v cizojazyčné komunikaci

Cizojazyčná komunikace je mimořádně příznivá pro uplatnění hry. A zejména proto mají hry ve vyučování jazyků dlouhou historii. Především nelze opomenout všestranně propracovaný systém Jana Ámose Komenského Škola hrou/Škola na jevišti, kde v jednotlivých částech Schola ludus vystupuje od 33 do 88 jednajících osob. Učební komunikace v latině zde má být sociokulturně situována a má předvídat skutečnou sociální komunikaci.

Komunikační hru vždy nově uplatňovaly ty směry teorie a praxe cizojazyčného vyučování, které silně zdůrazňovaly praktické ovládnutí živého jazyka (různé modifikace přímých, praktických, komunikativních metod). Mimo to byly vždy silně svým způsobem „paidocentrické“, usilovaly o přiblížení metod osvojování dítěti, žáku, o usnadnění, zpřístupnění učení.

Filozoficky a pedagogicky hluboce a mnohostranně chápal hru Jan Ámos Komenský. V jeho díle lze najít argumenty, které stojí proti stále častým pedagogickým názorům, že hra je pouze jakýsi zábavný doplněk „vážného“ vyučování (na který navíc nezbyvá čas), nebo že hra se hodí především pro žáky v dětském věku a později její význam klesá.

Zkusme stručně vymezit tento biologický, psychologický, sociologický (a tedy i pedagogický) fenomén – hra. Je to činnost, k níž je člověk přirozeně puzen. Provádí ji svobodně, s radostí i nadšením. Dobrovolně se podřizuje pravidlům hry, s potěšením vstupuje do prostoru a času hry, což bývá příjemné vytržení z „normálního“, „obyčejného“ prostoru a času. Hra je prožívána jako činnost krásná, vzrušující, okouzlující. Má svůj vlastní smysl, praktický užitek je pro ni nevýznamný. Ke hře se lidé sdružují, prožívají pocity vzájemnosti, solidarity. Potřeba hry je člověku vrozena, během života je více či méně rozvíjena, a to pozitivně, ale i negativně (patologické případy náruživých hráčů, hrubosti na fotbalových stadionech, poškozené zdraví z nezdravého sportování). Hra je prvek kultury vytvořené a tvořené člověkem a lidskou společností.

Didaktická hra má některá svá specifika, která vyplývají ze skutečnosti, že se stává součástí vyučování. V kolektivním vyučování je i hra ovlivněna složením třídy nebo skupiny, tím, že třída (skupina) byla sestavena podle jiných hledisek než jako sdružení ke hře. Vztah ke hře je proto u různých žáků různý. Je-li však hra vybrána správně vzhledem k věkovým a dalším zřetelům daného typu školy nebo kursu a je-li prováděna diferencovaně vzhledem k různým skupinám žáků a jednotlivcům, podrží si základní vlastnosti hry, přinese radost žákům i učiteli, vytvoří ve třídě dobrou emocionální atmosféru, uvolněnost, motivuje žáka, zvyšuje jeho aktivitu, samostatnost, tvořivost, což má vliv na úroveň výchovy a vzdělání.

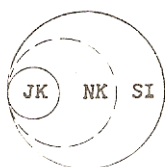
Ve srovnání s vymezením hry vůbec (viz výše) budeme pozitivní vlastnosti didaktické hry, tedy i cizojazyčné komunikační hry, charakterizovat poněkud střízlivěji. Někteří žáci provádějí didaktickou hru s nadšením, avšak spokojíme se například i s ochotou.

Od hry lze očekávat alespoň toto:

- Hra je činnost prováděna více či méně svobodně a ochotně (obojí se projeví daleko více než v „obyčejném“ vyučování bez hry).
- Vstup do prostoru a času hry je pro žáka žádoucím a vítaným vytržením z prostoru a času „normálního“ vyučování.
- Hra je různými žáky ve větší nebo menší míře prožívána jako příjemná, krásná nebo vzrušující.
- Praktický užitek hodnocení učebního výkonu známkou ustupuje při hře do pozadí, smysl nabývá (ve větší nebo menší míře) sama hra.
- Hra přispívá ke sdružování a solidarizování žáků, k prožívání společného uspokojení a radosti z výsledku, ke správnému hodnocení a sebehodnocení místa jednotlivců v kolektivu, k sociálnímu začleňování, vytváření a upevňování kolektivu.
- Hra sblížuje lidsky učitele se žáky, učitel se pro žáky stává zkušenějším partnerem cizojazyčné učební komunikace.

Hra umožňuje vyjadřovat city, afekty, volní projevy atd., vyjadřovat záměr komunikátora, reakci příjemce a účinek na něho, který se projeví i neverbálním chováním. Konkrétní výraz dostanou hrané vztahy mezi partnery. Při mluvení je přitom nutné využívat paraverbálních a neverbálních prostředků komunikace (pohybovat se, gestikulovat, mimikou, výrazem očí vyjadřovat pocity, afekty atd.).

Závěrem lze konstatovat, že hrou získává učební komunikace vlastnosti, které ji přibližují sociální komunikaci a že jazyk je používán ve spojení s nejazykovou činností. Učební komunikace jako hra může být znázorněna takto:

JK - jazyková komunikace
NK - neverbální a paraverbální komunikace /při přímém ústním styku/
SI - sociální interakce

(4)

5 Cíle, organizace a vedení jazykových her

Ve škole odlišujeme hru zařazenou do vyučovací hodiny od hry z doučovacích cvičení. Cílem první je především obnovit pozornost dětí, zaujmout je, něco je naučit, procvičit látku apod. Hra musí být hlavně účelná a účinná, pokud možno krátká. Většinou se do ní zapojují všichni žáci, nesmí tedy příliš uvolnit kázeň ve třídě. Při doučování má hra nejen naučit, ale především zaujmout, ukázat žákovi cestu k předmětu, který mu nejde, a proto ho ani nebaví. Hra zde pomůže slabému žákovi překonat strach z chyb, nedostatků,... Při doučování lze dokonce volit pro jednotlivé žáky takové hry, které odstraní právě jejich nedostatky.

Hry vybíráme podle stanoveného cíle, vyučovacího i výchovného, věku a počtu dětí, jejich jazykových schopností a dovedností, podle času, který můžeme hře věnovat, i podle prostředí, kde bude hra probíhat. Přihlédneme i k typu dětského kolektivu a jeho zvláštnostem. Nakonec je dobré vědět, že i nejlépe vybraná hra, která není předem dobře připravená, promyšlená a hlavně, kterou vedoucí či učitel nepřipravuje rád, nemá naději na úspěch a naopak, i když je hra přepravená pečlivě a s láskou, ale nepřijde vhod hráčům, nebývá úspěšná.

Hru lze využít v každé fázi vyučovací hodiny. Může motivovat žáky, může být součástí výkladu, hlavně ji však lze využít při procvičování, opakování a někdy i při prověřování znalostí žáků. Jako motivační hru volíme krátkou, zábavnou, třeba i veselou hru, která v dětech probudí zájem a touhu po poznání. Motivační hru většinou nehodnotíme. Při výkladu je zvláště vhodné použít takové hry, při kterých žáci řeší určitý problém a potom ze svého postupu mohou vyvozovat správné řešení daného úkolu (tzv. problémové vyučování). Nejčastěji využijeme hru k procvičování a opakování učiva. V této fázi přispívá hra k aktivizaci žáků, upevňuje probranou látku pro děti zábavnou formou.

5.1 Hodnocení her

Hodnocení rozeznáváme průběžné, které se tvoří po dobu trvání celé hry (hodnoceno je každé kolo hry, jednotlivé úseky,...), a hodnocení celkové, kterým každá hra končí. Nejčastěji se při hrách hodnotí pomocí kladných nebo trestných bodů. Větší přitažlivost, zejména pro menší děti, má jiné hodnocení, které spojuje části hry v jeden

celek, má úzkou spojitost s motivací, dává hře specifiku. Hraje se o něco konkrétního (razítka,...). (5)

6 Ruské časopisy

Kapitola je věnována tématu dětských ruských časopisů, které mohou být využívány při výuce. Konkrétně se zaměřím na tyto časopisy: Pioněrskaja pravda, Kost'or, Murzilka, Vesjolye kartinki, Čitajka, Kukumber.

Dětské ruské časopisy lze velmi dobře využívat ve výuce ruského jazyka zejména proto, aby doplnily základní prostředky výuky, které jsou mnohdy nedostačující. S pomocí časopisů lze řešit úkoly dané vyučovací hodiny, konkrétního tématu. Řešení úkolů takovýmto způsobem je pro žáky mnohem zábavnější než s pomocí klasických didaktických prostředků, ke kterým patří zejména učebnice a pracovní sešit. Práce s ruskými časopisy se natolik odlišuje od práce s klasickými prostředky, že bude pro žáky příjemnou změnou, kterou budou sami považovat za formu hry, protože příjemně naruší hodinu klasického typu. Všechny didaktické materiály, tedy i časopisy, musí odpovídat možnostem a potřebám žáků a jejich úrovni ovládnutí cizího jazyka.

6.1 Pioněrskaja pravda (Пионерская правда)

Tento celobarevný časopis určený pro děti a mládež vychází každý pátek v celém Rusku. V časopise se publikují zprávy, historky, humorné články, dopisy, informační korespondence, reportáže, rady, recenze. Existuje i v online verzi s dostupným archívem článků. Může být použit k seznámení se žáků s různými slohovými styly, k osvojování nové slovní zásoby a opakování již zvládnuté slovní zásoby, celkovému formování slovní zásoby, jak aktivní, tak i pasivní. Dále může být prospěšný při nácviku čtení s porozuměním naučně-populárních textů a k seznámení žáků se zvláštnostmi publicistického stylu.

6.2 Kost'or (Костёр)

Časopis pro žáky, vycházející každý měsíc, ve kterém je možné najít básničky, příběhy, povídky, materiály dětské tvorby, viktoríny, články o historii a umění, humoristické texty. Může sloužit jako didaktický materiál k seznámení se s publicistikou a uměleckou

literaturou během výuky, jak na základní, tak na pokročilé úrovni. V časopise najdeme mnoho dětských anekdot, díky kterým dochází k rozvinutí běžné každodenní komunikace. Anekdoty rovněž velmi dobře slouží k osvojení nové slovní zásoby, nejlépe vyskytuje-li se nové slovo v textu několikrát.

6.3 Murzilka (Мурзилка)

Tento populární literárně-umělecký časopis je určen dětem mladšího a středního školního věku. Lze v něm najít básničky, povídky, pohádky, reprodukce obrazů, poznatky z historie i přírody, hry, soutěže, návody na vyrobení drobných dárků. Na internetových stránkách tohoto časopisu je dostupný archiv, který obsahuje mnoho publicistických i uměleckých textů. Ty je možno využít ve výuce, při osvojování způsobu interpretování hlavních myšlenek autora a pochopení celé podstaty textu. Texty mohou sloužit i jako pomoc při osvojování nové gramatiky, například slovesa pohybu. Lze zde najít texty, které formují reproduktivní písemný projev žáka. Tyto texty jsou snadné po stránce obsahové a obsahují fráze, použitelné pro různé slohové útvary, například vypravování, úvaha, popis. Mnohé texty mají také významný potenciál při osvojování slovní zásoby a to tak, že se v textu například vyskytují slova, která jsou nějakým způsobem svázána se slovem vidět (prohlížet si, dívat se, uvidět, pohledět na). Tento časopis se vzhledem ke své náročnosti lépe uplatní na pokročilé úrovni znalosti ruského jazyka.

6.4 Vesjolye kartinki (Весёлые картинки)

Tento dětský humoristický časopis je určen dětem předškolního a mladšího školního věku. Najdeme zde básničky, povídky, pohádky, hry, soutěže. Na internetové adrese www.detmagazin.ucoz.ru/dir/1 - je možné najít oskenovanou verzi časopisu. Texty se hodí k tréninku čtení, osvojení obrátů z běžné denní komunikace, nácviku na psaný projev i osvojování gramatiky a lexika například na pasivní osvojení přivlastňovacích přídavných jmen.

6.5 Čitajka (Читайка)

Literárně-umělecký časopis, který je určen dětem mladšího školního věku, vychází každý měsíc. V časopise se publikují básničky, pohádky, články, hry. Velmi mnoho textů obsahuje významnou jazykovo-geografickou slovní zásobu určenou pro základní

i pokročilou etapu vzdělávání například článek o věčně zmrzlé půdě = krajině věčného ledu.

6.6 Kukumber (Кукумбер)

Ilustrovaný literární časopis, který je určen dětem středního školního věku, vychází každý měsíc. Obsahuje pohádky, povídky, básničky. V archívu internetových stránek časopisu je možné najít všechny texty publikované v časopise, včetně jejich autorů, což značně ulehčuje nalezení potřebného materiálu, který může následně sloužit jako didaktická pomůcka při výuce. Pomáhá zejména při zdokonalování ve čtení umělecko-publicistické a umělecké literatury, při rozvoji reproduktivního písemného projevu. Některé texty mohou též sloužit jako didaktická pomůcka při nácviu sestavování dopisu například Dopis rodičům z chaty. Básně z časopisu mohou být využity na pokročilém stupni výuky při osvojování intonačních konstrukcí a nácviu správné intonace. Zde je důležité, aby všechna použitá slova, s kterými se bude pracovat při nácviu dobré intonace, byla žákům již dávno dobře známa a zbytečně se tudíž nezdržovali s překladem, který by odváděl pozornost od zamýšleného cvičení.

Ve všech dětských časopisech jsou materiály, disponující zábavnými a současně didaktickými prvky. Je možné je využívat k oživení hodiny, zejména při projevech únavy u žáků. Především proto se hodí zařadit do výuky například krátké žertovné texty, podobné anekdotám. Kromě toho se v časopisech vyskytují hry a hádanky, které jsou schopné dokonce i u unavených žáků probudit zájem. Při práci s hádankami je nutné dovést žáky k tomu, aby objasnili smysl hádanky a její rozluštění.

Na závěr je třeba se zmínit o jednom časopise, který sem na první pohled nezapadá, jelikož je pře určen pro dospělé.

6.7 Zdorovje školnika (Здоровье школьника)

Časopis, vycházející každý měsíc, určený především pro dospělého čtenáře, zabývající se zejména psychologíí dospívání a fyzickým vývojem dětí, možnostmi současné medicíny, vzájemnými vztahy rodičů, dětí a učitelů, volným časem a zdravým životním stylem. Je v něm otištěno mnoho komiksů pro děti, které je možné využít k nácviu

situace, kde dochází ke spojení ústní komunikace, řečového chování a jazykových prostředků, které jsou typické pro určité situace. (6) (7)

7 Práce se slovní zásobou

Pro efektivní výuku cizího jazyka je nezbytná práce se slovní zásobou (lexikem). Množství daného lexika závisí především na způsobu její organizace. Chaotické a náhodné předkládání slovní zásoby (velmi časté jako doplněk textového materiálu), velmi omezuje možnost osvojení většího objemu lexika. Z psychologického hlediska je dokázáno, že smysluplné organizování a utřídění materiálu podporuje paměťové schopnosti, tj. množství osvojeného lexika. Výběr lexika závisí na cílech vyučování, dále komu je výuka určena a v neposlední řadě, jestli je učící se cizincem v dané zemi, jejíž jazyk studuje, nebo žije v rodné zemi. Jiná slovní zásoba je potřebná zahraničnímu turistovi z důvodu dorozumění se a jiná diplomatovi nebo pracovníkovi zahraniční firmy v Rusku. Při studování ruského jazyka (cizího jazyka) mimo Ruskou federaci, je nutné do slovní zásoby zařadit i lexikum, která obsahuje pojmy, které jsou typické pro danou zemi (Rusko). Při studiu nové slovní zásoby je nutné především vycházet z konkrétních řečových témat, které jsou pro studenta-cizince stěžejní, vzbuzují v něm zájem. Je důležité, odhalit oblast těchto řečových témat ještě před sestavením slovníku. Důležitou roli, při výběru slovní zásoby, hraje i gramatický materiál.

7.1 Organizace lexika podle strukturně-gramatického kritéria

Z hlediska strukturně-gramatického kritéria se lexikum seskupuje podle lexiko-gramatických vztahů, které ukazují na její strukturní povahu: například slova příbuzná (mají společný kořen)-ukázat, dokázat. Když je takto organizováno lexikum, poté při osvojování slov dochází pouze k zapamatování si jednoho vzorového slova-modelu, který slouží k osvojení dalších odvozených slov podle daného odpovídajícího pravidla. Díky tomuto způsobu lze mnohonásobně navýšit slovní zásobu, určenou ke studiu. Podobně zvětšují slovní zásobu skupiny sloves vidu dokonavého a nedokonavého (běžet, běhat). Při učení gramatiky se rovněž rozšiřuje slovní zásoba, jelikož slova, uvedená jako příklady k procvičení, mohou být i neznámá. Jako pomoc při rozšiřování

slovní zásoby slouží též využívání rusko-českých homonym (krasnyj=červený, krasivyj=krásný)

7.2 Sémantizace (nabývání významu) slov

Způsob sémantizace úzce souvisí s charakterem mezijazykových vztahů (češtiny a ruštiny). Jako neekonomičtější a nejefektivnější způsob sémantizace je používáno překladu. Podmínkou je, aby význam slov v obou jazycích byl téměř shodný. Úplnou shodu významů lze najít, například, u termínů z oblasti flóry a fauny. Když se význam obou slov neshoduje, je zapotřebí jej doobjasnit (komentáře, synonyma). Například při objasňování významu slovesa, lze uvést podstatné jméno, které se s ním často pojí (psát-dopis), ke slovesu uvést podstatné jméno, které objasní význam (prosit-prosba). Při sémantizaci některých slov je nutné objasnit kulturně-historický charakter dané země (př. slovo bohatýr). Někteří metodisté mají za to, že překlad není správným řešením sémantizace a mělo by se ho využívat jen minimálně, jelikož udržuje studenty více v mateřském jazyce.

7.3 Upevňování slovní zásoby

K upevňování slovní zásoby dochází především v připravených cvičeních, které obsahují zejména lexikum, které bylo uvedeno v průběhu hodiny. Cvičení slouží jednak k vysvětlení sémantiky slov a jednak k samotnému upevňování lexika. Cvičení mohou být:

- jazyková (odpověď na otázku, sestavit větu z daných slov, sestavit větu pouze ze slov příbuzných, sestavit větu se synonymy, doplnit slova do vět podle významu, sestavit novou větu se zachováním významu)
- překladová -překlad z ruštiny do češtiny je mnohem prospěšnější, jelikož dochází k prověření ovládnutí lexika
- řečová (sestavit monolog, rozhovor, krátkou povídku s využitím konkrétních slov; vztahující se ke konkrétnímu tématu)

Systematizace nové slovní zásoby a užití optimálních metod její sémantizace vede k snadnějšímu a efektivnějšímu osvojování lexika.

7.4 Formy poznání nové slovní zásoby

Existují různé způsoby, při seznamování se s novým lexikem. Lexikum učitel objasňuje, zapisuje na tabuli nebo využívá učebnici. Současně vysvětluje jejich význam a uvádí typická slovní spojení. Ukazuje užití slov ve větách a mikrotextech. Dobrým pomocníkem jsou též obrázky, často pro tyto případy obsažené v učebnicích. Je nezbytné, aby u učících se docházelo nejen k osvojování nového lexika, ale také k jejímu používání. To prověřuje především učitel, zadáváním otázek, úkolů. Struktura učebnic většinou umožňuje částečné samostudium slovní zásoby, načež nesmí chybět následné prověření, případně dovysvětlení obtížností. (8)

8 Lexikální minimum

Pod pojmem lexikální minimum rozumíme účelně vybraný celek lexikálních prostředků, nezbytných pro dosažení daného cíle při studiu cizího jazyka. Lexikální minimum musí vždy odpovídat podmínkám a cílům výuky.

8.1 Charakteristika lexikálního minima

Mezi lexikální prostředky lexikálního minima patří:

- jednotlivá samostatná slova (кровать - postel)
- složená pojmenování (железная дорога - železnice)
- běžné termíny a frazeologismy (на этой неделе – tento týden)
- některé tvary slov a slovní spojení, typické pro začátečnickou úroveň (два часа – dvě hodiny)
- běžně používané obraty a věty (Счастливого пути! – Šťastnou cestu!)

Při výběru lexikálního minima je nezbytné rozlišovat:

- a) tematické lexikum – souvisí s určitým tématem př. больница (nemocnice), выписать из больницы (propustit z nemocnice), врач (lékař), принимать

лекарство (užívat léky); všechny tyto slova souvisejí s tématem »Здоровье и болезнь« (Zdraví a nemoc)

- b) netematické lexikum – k ní patří lexikum, které je užíváno při komunikaci na různá témata př. забыть (zapomenout), преодолеть трудности (překonat obtíže), справиться с задачей (poradit si s úkolem),...

Lexikum můžeme dále dělit podle funkce v jazykové komunikaci na produktivní a receptivní.

Produktivní (aktivní) lexikum obsahuje lexikální jednotky, které žák/student umí správně používat v ústní i písemné řeči, kromě toho zvládne český ekvivalent převést do ruského jazyka př. být na návštěvě – быть в гостях).

Receptivní lexikum obsahuje lexikální jednotky, které žák/student bez námahy odvodí a porozumí jim při čtení a poslechu a je schopen je převést do českého jazyka.

Obě složky se od sebe odlišují množstvím a kvalitou. Je zřejmé, že receptivní lexikum bude po obsahové stránce (množství) převažovat nad lexikou produktivní.

Vztah mezi oběma složkami je nutné chápat jako dynamický. Nedochozí-li k upevňování a procvičování aktivního lexika, postupně přechází do receptivní složky. Receptivní lexikum při dalším procvičování a užívání může přejít do aktivní slovní zásoby.

8.2 Problematika výběru lexikálního minima

Optimální výběr lexikálního minima patří k hlavním problémům teorie výuky ruského jazyka. Rozlišujeme dva aspekty:

- 1) kvantitativní – celkový objem lexikálního minima, určený s ohledem k cílům a možnostem školního vyučování
- 2) kvalitativní – určuje, jaké jednotky je nutné zařadit do lexikálního minima na dané úrovni studia jazyka.

Existuje několik kritérií, které je nutné uvažovat při výběru lexikálního minima.

- Kritérium frekvence – slova, která se nejčastěji vyskytují ve zvukových a grafických textech.

- Kritérium tematické – slova, která se vyskytují v daných tématech a při práci s nimi.
- Kritérium rodného jazyka – důležitý především při výběru typických slovních spojení.
- Stylistické kritérium – výběr především lexikálních jednotek, které mají stylisticky neutrální význam př. ze dvou synonym *лошадь, конь* (kůň) vybereme pro produktivní slovní zásobu výraz *лошадь*.

8.3 Zavádění nového lexika

Účelné zavádění nového lexika napomáhá jejímu rychlejšímu osvojování a správnému užívání v řečových situacích. Učitel musí vědět, které lexikální jednotky jsou obtížnější pro osvojování a uvažovat to při jejich uvádění. V nižších ročnících je doporučován tzv. audio-orální způsob při zavádění nového lexika. Jedná se o to, že žák/student nejprve slovo slyší, poté opakuje po učiteli a až poté ho vidí napsané. Tento způsob je doporučován především pro vystříhání se fonetických chyb při výslovnosti, které by byly způsobené ovlivněním z grafické podoby slova. Například pokud by žák nejprve viděl napsané slovo *сегодня* – dnes, přikláněl by se k výslovnosti čistě podle písmen.

Příklad doporučovaného způsobu zavádění nového lexika v nižších ročnících:

- 1) Učitel zřetelně vysloví nové slovo ve vhodném kontextu (ve větě).
- 2) Poté jej vyjme, izoluje a vyzve žáky k odhadnutí jeho významu. Pokud žáci nejsou schopni význam odhadnout, učitel napomáhá např. obrázky, opisy.
- 3) Učitel znovu vysloví slovo a žáci opakují po něm. Popřípadě učitel ještě uvádí některé zvláštnosti ve výslovnosti slova.
- 4) Žáci se seznamují s grafickou podobou slova, poté slovo sborem a jednotlivě čtou (z tabule, učebnice).
- 5) Pokud je uváděno více slov, je nutné nakonec všechna nová slova jako celek zopakovat a zapsat.

Ihned po zavádění nového lexika je nutné, aby následovala počáteční práce (procvičení) s ním, která je nezbytná pro zafixování v podvědomí žáků. Například tím, že učitel uvede několik jednoduchých vět s novým slovem a žáci je překládají do rodného jazyka. Poté je učitel vyzve, aby překládali věty z rodného jazyka do ruského. Nakonec

je možné, aby se žáci pokusili vytvářet jednoduché věty sami. V tomto momentě již dochází k nácviku používání nového slova.

9 Rozvíjení dovednosti odhadu

Odhad – spolu s kompenzací jazykového deficitu a prací se slovníkem – patří k takzvaným dílčím řečovým dovednostem.

V lingvo-didaktice se pod odhadem rozumí dešifrování deformovaných nebo žáku neznámých jazykových jednotek (slov, slovních spojení nebo celých vět) bez pomoci slovníku. K odhadu se nejčastěji přistupuje při receptivních řečových činnostech (čtení a poslech).

9.1 Lexikální odhad

Při tomto typu odhadu žák určuje význam lexikálních jednotek, které nebyly dosud osvojeny. Rozlišujeme tři typy lexikálního odhadu: jazykový, kontextový a jazykovo-kontextový.

- Jazykový lexikální odhad je založen na osvojení jazykových faktů rodného a ruského jazyka. Čistě jazykový odhad (bez kontextu) se vyskytuje jen zřídka. Je možné se s ním setkat u samostatných slov a slovních spojení, především nadpisech atd. Rozlišujeme dva typy tohoto odhadu:

- 1) Odhad na základě podobnosti s rodným jazykem. Žák snadno odhadne význam slova опоздание (zpoždění), i když se s ním setká poprvé. Tento typ odhadu však může vést k chybě při práci s rusko-českými homonymy př. спокойная жизнь (klidný život), важный вопрос (důležitá otázka), запоминать (zapamatovávat si).
- 2) Odhad na základě znalosti příbuzného ruského slova. Jestli například žák zná význam slova забота (starost), potom může lehce určit význam celé řady příbuzných slov – заботиться (starat se), заботливый (starostlivý)...

- Kontextový lexikální odhad je založen na tom, že žák odhaduje význam slova pouze z kontextu (nikoliv z podobnosti s rodným jazykem, nebo znalostí slova ruského příbuzného). Kontext napovídá a odhad nebývá složitý. Je zřejmé, že ne vždy kontext postačí k odhadu neznámého slova.
- Nejčastěji se používá odhad jazykovo-kontextový. V tomto případě k rozšířování neznámého slova pomáhá jak jazykový faktor, tak kontext. Tento odhad je zvláště užitečným, jestliže se ve větě vyskytuje slovo s více významy, kontext pomůže vybrat ten správný.

9.2 Nácvik odhadu

Pro praktické používání cizího jazyka, není pochyb o důležitosti dovednosti odhadu. Odhad by se měl stát předmětem systematického tréninku při výuce ruského jazyka. Avšak požadavky na něj musí odpovídat věku a stupni rozumového vývoje žáka. V nižších ročnících se doporučuje rozvíjení dovednosti odhadu především pomocí odhadu na základě podobnosti s rodným jazykem a částečně také odhad významu příbuzných slov. Ve vyšších ročnících je možné se soustředit již na odhad pomocí kontextu.

Cvičení k nácviku odhadu mohou být dílčí nebo komplexní.

- Dílčí cvičení jsou zaměřena na jednotlivé typy odhadu (jazykový, kontextový).

Jazykový odhad lze nacvičovat zejména na znalosti příbuzných slov př. ремонт (oprava) – ремонтировать (opravovat), ремонтник (opravář) atd.

Odhad z kontextu trénují žáci především na větách, které obsahují kontext, který napomáhá slovo rozluštit př. Мы рассчитываем на вашу помощь. (Spoléháme na vaši pomoc.).

Velmi vhodné je využití odhadu zejména při zavádění nového lexika. Například význam slova курорт (lázně) žák bez problémů odhadne, pokud bude uvedeno ve vhodném kontextu - Мама лечилась на курорте Карловы-Вары. (Maminka se léčila v lázních Karlovy Vary.).

- Komplexní cvičení se týkají nácviku různých typů odhadu během čtení a poslechu.

Je velmi důležité, aby učitel dbal na to, že není žádoucí, aby žáci znali význam všech neznámých slov v textu, ale vedl je k tomu, aby se pokusili význam odvodit sami. Podmínkou je, aby neznámá slova byla rozluštitelná pomocí odhadu z textu.

Na závěr je nutné poznamenat, že výsledky odhadu žáků, musí podléhat závěrečné kontrole učitele, který může odhalit chybu v odhadu a odůvodnit proč k ní došlo. Je možné provést kontrolu správnosti odhadu i pomocí slovníku. (9)

Praktická část práce

Praktická část se skládá z pěti témat, jenž budou zpracována s využitím hry. Jedná se o témata: Já a moje rodina, Volný čas, Cestování, Oblečení, Počasí a roční období. Každé téma se skládá ze dvou částí, a to listu pro učitele a listu pro žáky. List pro učitele obsahuje pokyny ke hře, řešení úkolů a popisu k čemu hra slouží. Jelikož listy pro učitele jsou obsáhlejší, neboť v nich je uveden celý postup a metodika hry, budou uváděny před listy pro žáky. V opačném pořadí by nemuselo dojít k pochopení smyslu jednotlivých her a herních cvičení. Na začátku každého tématu je uvedena stručná metodika aktivit.

10 Téma 1: Já a moje rodina

Metodika:

Aktivita je určena pro žáky středních škol na úrovni mírně pokročilý A2. Časová náročnost aktivity závisí především na předchozích znalostech žáků v oblasti tohoto tématu. Jestliže se jedná o první seznámení se s tématem, doporučuji aktivitu rozdělit do dvou vyučovacích hodin, ideálně ovšem jedna dvouhodinovka, aby nedošlo k přerušení tématu. Následné navázání na první probranou část by se neobešlo bez počátečních komplikací - zapomenutí slov, jelikož by nedošlo k úplnému procvičení a zopakování, k čemuž je navržen zbytek aktivity.

Během aktivity dochází k procvičení čtení s porozuměním (cv. 1,2), lehkého opakování gramatiky již probírané a nyní připojené k novému tématu (3), dále jsou formovány řečové dovednosti (4), dochází zde i k nácviku odhadu (5) a na závěr je samozřejmě cvičena i paměť žáků (6, 7).

Я и моя семья- Já a moje rodina (list pro učitele)

1) Přečti následující text o rodině.

Моя семья. Мама и папа – это мои родители. Папа – муж мамы и мама – жена папы. Папа моей мамы – это мой дедушка. Моя бабушка – это мама моей мамы. У моих родителей ещё два ребёнка – девочка и мальчик. Девочка – это моя сестра и мальчик – это мой брат. Моя сестра и мой брат – близнецы. Им семь лет. Сестра моей мамы – это моя тётя. Дядя – это муж моей тёти. Я дочка моих родителей. Мой брат – сын наших родителей.

Žáci sami pro sebe čtou text o rodině, který je snadno **seznamuje** s novou slovní zásobou.

2) Přelož následující slova, předchozí text ti pomůže.

мама	папа
тётя	дядя
брат	сестра
бабушка	дедушка
родители	близнецы
дочка	сын
семья	ребёнок

Při překladu dochází k prvnímu bližšímu kontaktu s novými slovy. Slova jsou samostatná, avšak jejich význam hledá žák ve větě. S pomocí textu se překlad zjednodušuje a dochází již k prvotnímu **fixování/upevňování** nové slovní zásoby.

3) Doplně věk členů své rodiny (pozor na vyjádření tvaru 1 rok, 2,3,4 roky 10 let,...)

мама	папа
тётя	дядя
брат	сестра
бабушка	дедушка

Při doplňování věku členů rodiny dochází opět k **fixaci** slov, neboť si ho žák musí sám znovu přeložit, aby byl schopen věk doplnit. Navíc je zde procvičováno vyjádření let, př. 1 год, 22 года, 8 лет,...

4) Игра (hra)

„Uhodni člena rodiny, na kterého myslím“

Učitel si myslí člena rodiny (př. бабушка). Žáci mají za úkol klást otázky, které jim pomohou určit, o kterého člena rodiny jde. Cílem je, aby získali dostatek informací

z otázek, aby pak snadno uhodli člena rodiny. Příklad otázek, které mohou žáci podávat: Это мужчина/женщина? Сколько ему/ей лет? Это мама моего папы? Это бабушка? Na konkrétní otázku, kterého člena rodiny se jedná, mají jen dva pokusy. Během hry dochází k **procvičování** osvojené slovní zásoby tématu rodina.

5) Игра

„Dokonči slovo, označující člena rodiny“

Učitel řekne první slabiku slova (z tématu rodina) a vyvolá žáka. Ten má za úkol slovo dokončit, přeložit. Otázka: „Ба-...?“ Očekávaná odpověď: „Бабушка.“ Poté vyvolá spolužáka a řekne první slabiku dalšího libovolného slova z tématu. Takto hra pokračuje, dokud žáky napadají další probraná slova. Hra je zaměřená na **opakování** nové slovní zásoby.

6) Игра

„Zachyť slovo“

Učitel čte seznam probíraných slovních jednotek, náhle se zastaví, vybere žáka, který má za úkol říci, jaké slovo bylo poslední, přeložit ho a utvořit s ním libovolnou větu. Hra je zaměřena na opakování slovní zásoby.

7) Игра

„Opakujeme, co už umíme, aneb zkusím ostatní.“

Hru začne učitel, tím že žákovi položí otázku/vysloví tvrzení a žák musí reagovat/odpovědět. Poté žák vysloví tvrzení a vyvolá spolužáka na reakci na něj.

Příklady: Otázka: „Сестра моей мамы?“ Očekávaná odpověď: „Тётя.“

Otázka: „Сын моей мамы?“ Očekávaná odpověď: „Брат.“

Я и моя семья- Já a moje rodina (list pro žáky)

1) Přečti následující text o rodině.

Моя семья. Мама и папа – это мои родители. Папа – муж мамы и мама – жена папы. Папа моей мамы – это мой дедушка. Моя бабушка – это мама моей мамы. У моих родителей ещё два ребёнка – девочка и мальчик. Девочка – это моя сестра и мальчик – это мой брат. Моя сестра и мой брат – близнецы. Им семь лет. Сестра моей мамы – это моя тётя. Дядя – это муж моей тётки. Я дочка моих родителей. Мой брат – сын наших родителей.

2) Přelož následující slova, předchozí text ti pomůže.

мама	папа
тётя	дядя
брат	сестра
бабушка	дедушка
родители	близнецы
дочка	сын
семья	ребёнок

3) Doplň věk členů své rodiny (pozor na vyjádření tvaru 1 rok, 2,3,4 roky 10 let,...)

мама	папа
тётя	дядя
брат	сестра
бабушка	дедушка

4) Игра (hra)

„Uhodni člena rodiny, na kterého myslím“

5) Игра

„Dokonči slovo, označující člena rodiny“

6) Игра

„Zachyt' slovo“

7) Opakujeme, co už umíme, aneb zkusím ostatní.

11 Téma 2: Volný čas, záliby

Metodika:

Aktivita je určena pro žáky středních škol na úrovni mírně pokročilý A2, eventuálně i B1. Dle časové náročnosti aktivity je téma určeno na jednu hodinu (záleží na schopnostech žáků), a to zejména pro nepřiliš velkou obtížnost dané látky a slovní zásoby.

V průběhu aktivity dochází (audiovizuální metodou) k nácviku poslechu (cv. 1), navíc mají žáci možnost slyšet i jiný hlas jako vzor než pouze učitelův. Během zápisu nových slov (2) je trénováno psaní, dochází k nácviku odhadu (2,3), během hry také dochází k formování řečových dovedností (4,5).

Свободное время, хобби (Volný čas, záliby) (list pro učitele)

1. Video: 1 „Чем заняться в свободное время?“ (10)

<https://www.youtube.com/watch?v=qFCJNuPnOI8>

Ve videu se mluví o některých možných aktivitách, zálibách, činnostech, jimiž lze vyplnit volný čas. Úkolem žáků je zachytit alespoň jednu aktivitu, zapsat si ji a pokusit se ji přeložit - film pomůže s překladem. Učitel poté zkontroluje, co si žáci zapsali, případně uvede na pravou míru a opraví zápisy. Učitel zrekapituluje všechny aktivity, o kterých byla ve videu řeč a společně s žáky přeloží. Ve videu se vyskytovaly tyto aktivity:

- гулять с собакой
- кататься на велосипеде
- рисование
- поиграть с питомцем (собака, кошка,)
- готовить (пищу, ужин)
- заниматься спортом (йога, гимнастика)
- читать (книгу, журнал)
- снимать новое видео
- посмотреть фильм, сериал.

Při sledování videa dochází k prvnímu **seznamování** se s novou slovní zásobou tématu zájmy.

2. Přiřaď k obrázku název sportu (теннис, плавание, танец, баскетбол, бегание, хоккей, катание на лошади, футбол, катание на велосипеде)

obr. 1 (11)

obr. 2 (12)

obr. 3 (13)

obr. 4 (14)

obr. 5 (15)

obr. 6 (16)

obr. 7 (17)

obr. 8 (18)

obr. 9 (19)

Žáci se **seznamují** s dalšími novými slovy, a to nenásilnou formou, jelikož řada slov je velmi podobná svým českým ekvivalentům (popř. jsou to internacionalizmy). Zároveň dochází k prvotní **fixaci** slovní zásoby, jelikož žáci slova píší pod obrázky.

3. Další záliby aneb čeština nám pomůže. Spoj název záliby v ruštině s jeho českým ekvivalentem.

1. музыка	a) šachy
2. музей	b) jízda na snowboardu
3. атлетика	c) jóga
4. прогулка с собакой	d) kino
5. катание на коньках	e) televize
6. гимнастика	f) výstava
7. фотографирование	g) atletika
8. йога	h) procházka se psem
9. фигурное катание	i) počítač
10. катание на лыжах	j) divadlo
11. кино	k) jízda na bruslích/bruslení
12. шахматы	l) fotografování
13. театр	m) hudba
14. катание на сноуборде	n) gymnastika
15. телевизор	o) krasobruslení
16. выставка	p) jízda na lyžích/lyžování
17. компьютер	r) muzeum

S pomocí češtiny je přidávána další slovní zásoba týkající se tohoto tématu. K **fixaci** slovní zásoby dochází během času, než žák najde příslušný ekvivalent v češtině a spojí jej se slovem ruským.

4. Игра

„Popiš svoji zálibu, a ne že ji prozradíš!“

(za uhodnutí získávám totiž bod)

K této hře učitel připraví kartičky, na kterých jsou napsány různé záliby. Hru zahajuje učitel, který vybere jednoho žáka a vybídne ho, aby si vybral kartičku (textem k lavici). Žák má za úkol popsat třídě vybranou aktivitu, aniž by přitom použil základ slova. Dochází k **procvičování** čerstvě osvojeného lexika. Například zálibu „катание на лыжах“ popíše slovy „это зимний вид спорта, без снега нельзя заниматься этим спортом.“ Jakmile někdo ze třídy ví, o kterou zálibu se jedná, musí ji správně říci v ruštině. Uhodne-li, jde na místo žáka před třídu, vytáhne si kartičku a hra pokračuje s novým slovem. Hrajeme na body, jakmile některý žák uhodne slovo potřetí, získává jedničku. Kladné ocenění žáky motivuje k výkonu.

5. Игра

„Řekni nám, jak na to.“

Ke hře budou využity opět kartičky se zálibami. Žák vybere jednu kartičku a přečte ji všem spolužákům např. divadlo. Učitel začíná hru větou: „Я хочу идти в театр. Что всё мне нужно сделать?“ Žáci odpovídají, co vše je třeba zařídit, udělat, pokud chceme jít do divadla. Možné varianty reakcí žáků: нужно хорошо одеться, купить билет... Pokud žáky již nenapadá nic dalšího, co je třeba ještě udělat, může učitel pomáhat návodnými větami typu: „Не знаю, где театр находится.“ Takto bude hra probíhat s dalšími slovy na kartičkách (z důvodu větší časové náročnosti je dobré vzít jen několik slov a hru případně použít na další hodině). Hra je zaměřena především na rozvoj řečových dovedností a **opakování** slovní zásoby tématu „zábava a volný čas.“

Свободное время, хобби (Volný čas, záliby) (list pro žáky)

1. Video 1: „Чем заняться в свободное время?“ (10)

2. Přiřaď k obrázku název sportu (теннис, плавание, танец, баскетбол, бегание, хоккей, катание на лошади, футбол, катание на велосипеде)

obr. 1 (11)

obr. 2 (12)

obr. 3 (13)

obr. 4 (14)

obr. 5 (15)

obr. 6 (16)

obr. 7 (17)

obr. 8 (18)

obr. 9 (19)

3. Další záliby aneb čeština nám pomůže. Spoj název záliby v ruštině s jeho českým ekvivalentem.

18. музыка	a) šachy
19. музей	b) jízda na snowboardu
20. атлетика	c) jóga
21. прогулка с собакой	d) kino
22. катание на коньках	e) televize
23. гимнастика	f) výstava
24. фотографирование	g) atletika
25. йога	h) procházka se psem
26. фигурное катание	i) počítač
27. катание на лыжах	j) divadlo
28. кино	k) jízda na bruslích/bruslení
29. шахматы	l) fotografování
30. театр	m) hudba
31. катание на сноуборде	n) gymnastika
32. телевизор	o) krasobruslení
33. выставка	p) jízda na lyžích/lyžování
34. компьютер	r) muzeum

4. Игра

„Přiš svoji zálibu, a ne že ji prozradíš!“

(za uhodnutí získávám totiž bod)

5. Игра

„Řekni nám, jak na to.“

12 Téma 3: Cestování

Metodika:

Aktivita je určena pro žáky středních škol na úrovni mírně pokročilý A2, eventuálně i B1. Časová dotace je jedna hodina.

V průběhu aktivity dochází k formování odhadu (cv. 1), dochází k formování řečových dovedností (2), tréninku paměti (3), je podporována tvořivost a představivost žáků (4).

Путешествие – Cestování (list pro učitele)

1) Игра

„Seznamuji se s dopravními prostředky“

Ke hře jsou zapotřebí dvě sady kartiček, na jedné sadě jsou slova označující dopravní prostředky a na druhé obrázky, které pasují ke slovům kartiček z první sady. Žáky rozdělíme na dvě skupiny. Jedna skupina dostane sadu obrázků, druhá skupina sadu slov.

Hru začíná skupina se slovy. Vytáhne jedno slovo, přečte ho nahlas. Úkolem druhé skupiny je, pokusit se ke slovu vybrat obrázek ze své sady (potichu). Jakmile mají vybráno, obě kartičky putují na přední lavici/katedru. Pokud druhá skupina nemůže vybrat obrázek (tj. neodhadne překlad), může použít únikové slovo „следующий“, kterým dává najevo, aby první skupina vybrala jiné slovo. Tohoto úniku lze však použít jen 2x za sebou, pak musí skupina přiřadit obrázek za každou cenu.

Jakmile jsou všechny přiřazené dvojice na přední lavici/katedře, nastává kontrola správnosti. Učitel zve postupně žáky z druhé skupiny (začínali s obrázky), předá jim dvojici, jenž je v pořádku a vyzve je, aby slovo napsali na tabuli. Jakmile je napsáno slovo v ruštině na tabuli př. метро, první skupina má za úkol přeložit slovo, pokud nikdo z první skupiny neodhadne význam slova, žák ze skupiny druhé přikreslí ke slovu náčrtek, obrázek. Jakmile je význam všem jasný, učitel přečte slovo a všichni opakují.

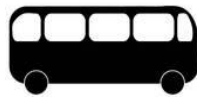
Během této hry dochází k prvotnímu **seznámení** se s lexikem, týkající se dopravních prostředků. Postupně dochází také k prvotní **fixaci** nového lexika, protože hra má za cíl seznámit obě skupiny žáků („slovičkovou“ a „obrázkovou“) s významem slov.

Sada slov: автомобиль, автобус, велосипед, поезд, лошадь, метро, мотоцикл, троллейбус, самолёт, трамвай

sada obrázků:

obr. 10 (20)

obr. 11(21)

obr. 12 (22)

obr. 13 (23)

obr. 14 (24)

obr. 15 (25)

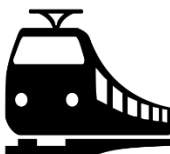
obr. 16 (26)

obr. 17 (27)

obr. 18 (28)

obr. 19 (29)

2) Игра

„Куда и на чём путешествовать?“ (Kam a v čem/na čem cestovat?)

Základní konstrukce věty, kterou budeme ve hře používat:

Я буду путешествовать в... на (чём)...

K této hře budeme potřebovat 2 sady kartiček, jednu se slovy označující dopravní prostředky a druhou se slovy určující místo cesty. Skupinu žáků rozdělíme na dva týmy, přičemž každý tým má k dispozici obě sady kartiček (dopravní prostředky, místa). Každý tým si kartičky otočí textem k lavici a zachová dvě skupinky kartiček (hromádky-dopravní prostředky, místa).

Hru začne učitel tím, že na tabuli napíše základní konstrukci věty, které se mají žáci držet, která jim bude pomáhat (viz výše). Učitel vybere žáka z jednoho týmu. Ten má za úkol otočit po jedné kartičce z obou hromádek a přečíst nahlas př. метро, Италия. Vytvoří větu podle vzoru na tabuli, např. „Я буду путешествовать в Италию на метро.“ a vybere žáka z druhého týmu, který větu přeloží. A aktivita pokračuje dokola.

Žák, jenž přeložil větu, vybere také dvě kartičky ze dvou hromádek své skupiny. Přečte, utvoří větu podle vzoru a vyvolá žáka z prvního týmu. Takto hra pokračuje do vyčerpání slov.

Hra **procvičuje** slova již poznaná (dopravní prostředky) a **seznamuje** žáky se slovy novými (místa, země). Díky vzorové větě bude sestrojení a pochopení celé věty značně ulehčeno. Mimoto většina zemí má název podobný češtině. Podvědomě tudíž dochází k **fixaci** názvů zemí, čemuž napomáhá i užívání ve větě. Hra se navíc stává zábavnou, jelikož žáci na text kartiček nevidí, až po jejich otočení. Poté vznikají zajímavé věty typu: Буду cestovat do Afriky metrem.

Sada kartiček s názvy dopravních prostředků: автомобиль, автобус, велосипед, поезд, лошадь, метро, мотоцикл, троллейбус, самолёт, трамвай,...

Sada kartiček s názvy zemí: Германия, Америка, Италия, Швеция, Финляндия, Испания, Словакия, Хорватия, Япония, Китай atd.

3) „Pochlub se, co už umíš!“

Napiš všechny dopravní prostředky/země, které sis zapamatoval. Máš na to 3 minuty. Odměna čeká.

Nejprve žáci píšou všechny dopravní prostředky, které si zapamatovali. Časová omezenost 3 minuty. Učitel zjišťuje, kdo jim má nejvíce. Tento žák přečte. Učitel se dotazuje, zda má někdo ještě jiná, která nezazněla? Pokud ne, doplní učitel. Žáci následně zapíšou všechna slova do sešitu. Jeden z žáků vždy napíše 3 slova na tabuli (kontrola správného zapsání). Po zapsání všech slov, ještě jednou všichni společně čtou slova. Žák, který měl nejvíce slov (dopravních prostředků, míst) získává jedničku.

Během této hry dochází k **opakování** probraného lexika.

4) Игра

„Najdi ukryté slovo“

виды транспорта

страны

тёсомал

арикаме

савотуб

лиятия

лисеводеп

нирегмая

вотамиболь

цевшия

шолодь

лафидинян

ломитоцк

янисапи

ратвайм

кавлося

дезоп

тайки

Řešení anagramů:

dopravní prostředky - самолет, автобус, велосипед, автомобиль, лошадь, мотоцикл, трамвай, поезд, троллейбус, метро

místa – Америка, Италия, Германия, Швеция, Финляндия, Испания, Словакия, Китай, Хорватия, Япония

Během této hry dochází k **prověřování** osvojeného lexika oblasti cestování. Učitel upozorní žáky, že v anagramech míst jsou malá písmena jen, aby neprozradila počáteční písmeno. Po rozluštění je žáci píší pochopitelně již s písmenem velkým.

Путешествие – Cestování (list pro žáky)

1) Игра

„Seznamuji se s dopravními prostředky“

2) Игра

„Куда и на чём путешествовать?“ (Kam a v čem/na čem cestovat?)

Зákladní konstrukce věty, kterou budeme ve hře používat:

Я буду путешествовать в... на /чём/...

3) „Pochlub se, co už umíš!“

Napiš všechny dopravní prostředky/země, které sis zapamatoval. Máš na to 3 minuty. Odměna čeká.

4) Игра

„Najdi ukryté slovo“

виды транспорта

тёсомал

савотуб

лисеводеп

вотамиболь

шолодь

ломитоцк

ратвайм

дезоп

страны

арикаме

лиятия

нирегмая

цевшия

лафидинян

янисапи

кавлося

тайки

13 Téma 4: Oblečení

Metodika:

Aktivita je určena pro žáky středních škol na úrovni mírně pokročilý A2, eventuálně i B1. Aktivita je určena na dvě hodiny, nejlépe spojené, aby nedošlo k přerušení tématu v polovině.

V průběhu aktivity dochází audiovizuální metodou k formování poslechu a mluvení (cv. 1), nácviku odhadu a překladu (2), rozvoje kreativity a kresby (3), je testována znalost osvojeného a rozvoj řečových dovedností (4). Hra prověřuje i bystrý úsudek žáků (5). Na závěr je prověřováno osvojení lexika a efektivnost jejího použití (6).

Одежда – oblečení (list pro učitele)

1. Video 2: téma oblečení (30)

<http://chudo-udo.com/prezentatsii-dlya-detey/odezhda-obuv-golovnye-ubory/item/1446-prezentatsiya-na-temu-odezhda>

Video **seznamuje** žáky se slovní zásobou týkající se oblečení. Video by mělo být puštěno nejprve celé a při druhém zhlédnutí bude učitel stopovat po každém slově a vyžadovat, aby žáci opakovali. Po prezentaci může učitel i některá slova přidat (připsat na tabuli) popřípadě vynechat z prezentace slova méně známá. Takto po slovech bude film puštěn dvakrát, tímto dojde již k prvotní **fixaci** některých slov.

2. Игра

„Utřídění šatníku“

- spoj dvojice, které k sobě patří

K této hře jsou zapotřebí dvě sady kartiček. Jedna bude obsahovat slova v češtině a druhá v ruštině. Třídu rozdělíme na dva týmy. Jeden tým dostane kartičky se slovy v češtině a druhý v ruštině. Hru začíná skupina, která má ruská slova.

Vebere slovo a přečte ho, všichni zopakují. Druhá skupina má za úkol ze své sady vybrat odpovídající český ekvivalent. Učitel zapisuje slova na tabuli (pomůcka

fixace). Nyní je na tahu tým s českými slovy. Vybere jedno slovo a vybídne první tým, aby k němu našel ruský ekvivalent. Takto hra pokračuje, dokud se nevyčerpají všechny kartičky. Postupně na tabuli vzniká slovníček všech pojmů tématu oblečení.

Během této hry dochází k **procvičování** slov, se kterými se žáci seznámili během videa. Současně jejich zviditelněním na tabuli je posilována **fixace**.

Sada slov:

- брюки
- рубашка
- рубашка с коротким рукавом
- майка
- футболка
- пальто
- шуба
- туфли
- пижама
- халат
- костюм
- платье
- юбка
- шорты
- носки
- перчатки
- шапка
- кофточка
- блузка
- кофта
- куртка
- пиджак
- свитер
- джинсы
- толстовка
- спортивный костюм
- купальник
- плавки
- трусы

Sada slov (české ekvivalenty):

- kalhoty
- košile
- košile s krátkým rukávem
- tílko
- tričko
- kabát
- kožich
- střevíčky
- pyžamo
- župan
- oblek/kostým
- šaty
- sukně
- kraťasy
- ponožky
- rukavice
- čepice
- halenka
- blůzka
- vesta
- bunda
- sako
- svetr
- džíny
- mikina
- sportovní oblečení
- plavky dámské
- plavky pánské
- slippy/trenky

3. Игра

„Přidej barvu“

- a bude se kreslit

Je potřeba sada kartiček, na nichž bude napsán druh oblečení + jeho barevná variace zdůrazněná barvou písma (**красная** юбка).

Každý žák dostane jednu kartičku. Jeho úkolem je nakreslit s pomocí barev obrázek (odpovídající k barvě textu slovního spojení). Poté žák někoho vyvolá. Vyvolaný žák určí, o jaké spojení jde (красная юбка) a přeloží jej. Žák, který určil a přeložil, jde nyní před tabuli se svým slovem a hra pokračuje stejně, dokud všichni žáci nenakreslí význam slov.

Během hry dochází k **procvičování** slov tématu oblékání a **seznamování** se se slovy vyjadřující barvy. Při zaspání barev na tabuli dochází rovněž k prvotní **fixaci** nových slov (barvy).

Sada slovních spojení:

- **красная** майка
- **синие** брюки
- **голубые** ботинки
- **белое** платье
- **чёрная** рубашка
- **зелёные** туфли
- **коричневые** носки
- **жёлтая** юбка
- **фиолетовый** костюм
- **розовая** футболка
- **серые** шорты

4. Игра

„Ано nebo не?“

Hra spočívá v kladení otázek učitelem, který pro jejich tvorbu užívá variace oblečení žáků ve třídě. Učitel se zeptá žáka: „На N. сегодня зелёная майка?“ Vyvolaný žák odpovídá podle pravdy - да/нет. Učitel střídá varianty. Jakmile není pravda, co učitel říká a žák odpovídá „нет“, učitel se zeptá „И что на ней?“ Žák odpoví a popíše oblečení spolužáka podle skutečnosti.

Cílem této hry je **procvičit** barvy a **zopakovat** lexikum tématu oblečení.

5. Игра

„Tady něco nesedí“

- zelená куртка
- каричневая собака
- голубая ручка
- белый карандаш
- красная кошка
- жёлтая тетрадь
- чёрное солнце
- фиолетовые глаза
- чёрные ботинки
- зелёный хлеб
- розовое молоко
- синее мясо
- красные брюки

- vyber ty, co sem nepatří a přelož je

- zkus nesprávná spojení opravit

Hra odhaluje, jestli žáci zvládli nové lexikum, a tudíž **prověřuje** jeho znalost.

6. Игра

„Módní přehlídka“

- staň se na chvíli modelkou/modelem a řekni nám, co ti návrhář vybral na dnešek

Učitel má funkci návrháře – napíše každému žákovi kartu (v češtině), co „předvede“ na módní přehlídce. Modelové a modelky mají asi pět minut na přípravu, respektive na přeložení potřebných částí oděvů do ruštiny.

Poté první žák předstoupí před třídu a má za úkol popsat, co si vzal dnes na sebe, podle návrhu svého návrháře. Poté vyvolá dalšího žáka, který musí přeložit jeho model do češtiny. Tento žák, jakmile přeloží, předstupuje před třídou se svým modelem a hra takto pokračuje do předvedení všech modelů.

Účelem této hry je **zopakovat** veškeré lexikum z oblasti oblékání, o němž byla řeč. Hra by se mohla žákům zalíbit i pro zajímavé návrhy modelů výstředního návrháře.

Některé z návrhů modelů návrháře:

красное платье, чёрные туфли, шуба

седой костюм, фиолетовая рубашка, жёлтое пальто

зелёная юбка, чёрная майка, розовый свитер, ,белые туфли

синяя рубашка с коротким рукавом, чёрные джинсы, красной пиджак

розовая пижама, зелёные носки, каричневая шапка

жёлтые брюки, белая блузка, фиолетовая куртка, красные перчатки

голубые шорты, розовая футболка, чёрная толстовка

жёлтый купальник, седой халат, чёрные носки

Одежда – oblečení (list pro žáky)

1. Video 2: téma oblečení

- poslouchej a opakuj

2. Игра

„Utřídění šatníku“

- spoj dvojice, které k sobě patří

3. Игра

„Přidej barvu“

- a bude se kreslit

4. Игра

„Ano nebo ne?“

5. Игра

„Tady něco nesedí“

• zelená куртка	• фиолетовые глаза
• каричневая собака	• чёрные ботинки
• голубая ручка	• зелёный хлеб
• белый карандаш	• розовое молоко
• красная кошка	• синее мясо
• жёлтая тетрадь	• красные брюки
• чёрное солнце	

- vyber ty, co sem nepatří a přelož je

- zkus nesprávná spojení opravit

6. Упра

„Módní přehlídka“

- staň se na chvíli modelkou/modelem a řekni nám, co ti návrhář vybral na dnešek

14 Téma 5: Počasí a roční období

Aktivita je zaměřena na žáky středních škol na úrovni mírně pokročilý A2, popřípadě B1. Soubor cvičení a her je navržen na dvě hodiny, ideálně spojené, aby se zabránilo jeho přerušení, a tím narušení celého procesu osvojování slovní zásoby tématu Počasí, roční období.

Během aktivity je audiovizuální metodou osvojováno nové téma, opět možnost slyšet jako mluvený vzor jiný hlas než učitelův (1). Je formováno psaní a odhad (2), dochází ke zkvalitňování kompetence mluvení (3), dále je rozvíjena tvořivost a paměť žáků (4). Dochází k opakování slov a prověřování paměti (5,6).

Погода, время года – počasí, roční období (list pro učitele)

1. Video 3, 4: téma počasí (31) (32)

<https://www.youtube.com/watch?v=m7kEbTbNOPs>

<https://www.youtube.com/watch?v=3SReBgrA9X0>

Obě videa **seznamují** žáky se slovní zásobou, která souvisí s počasím. Video je koncipováno jako anglicko-ruský slovník, jelikož angličtinu studují všichni, pomůže nám nahradit český překlad. Během prezentování slovní zásoby, žáci opakují správnou výslovnost nového lexika. Učitel zapisuje slova na tabuli (v ruštině). Druhé video je možno ukončit dříve, jelikož po desáté minutě již nedochází k prezentaci nové slovní zásoby. Učitel volí, která slova musejí žáci znát.

Termíny k osvojení:

погода, какая погода сегодня/завтра, какая температура, сколько градусов, прекрасная/хорошая/нормальная/плохая/ужасная погода, прогноз погоды, жарко, тепло, холодно, очень холодно, дождь, снег, идёт дождь/снег, солнце, солнечно, облако, облачно, туман, туманно, дождливо, снежно, ветер, ветрено, ясно, мороз, морозно, гроза, молния

České ekvivalenty:

počasí, jaké je dnes/zítřa počasí, jaká je teplota, kolik je stupňů, nádherné/hezké/normální/špatné/příšerné počasí, předpověď počasí, horko, teplo, chladno, velmi chladno, déšť, sníh, prší/sněží, slunce, slunečno, mrak, oblačno, mlha, mlhavo, deštivo, sněžně, vítr, větrno, jasno, mráz, mrazivo, bouřka, blesk

2. Игра

„Uhodni roční období“

Třídu rozdělíme na čtyři skupiny. Každá skupina dostane kartičku, na které bude rusky napsáno roční období a příznaky počasí v tomto období.

Učitel určí skupinu, která začne hru, a to tak, že přečte své roční období a slova, která jej charakterizují. Zbylé tři skupiny mají za úkol příznaky počasí přeložit (zapsat si) a podle nich odvodit o jaké roční období šlo. Následně je roční období zapsáno žákem na tabuli. Dochází k **fixaci** slovní zásoby, týkající se počasí a zároveň k **seznamování** se s novými slovy, označující roční období. Díky zápisu ročních období na tabuli, dochází již k jejich prvotní **fixaci**.

Příznaky počasí:

лето – жарко, тепло, солнце, ясно

зима - очень холодно, снег, мороз

весна - тепло, дождь, солнце, облако

осень – холодно, дождь, облако, туман, ветер

3. Игра

„Ano nebo ne?“

Učitel vybere jednoho žáka. Ten předstoupí před tabuli a myslí si na jedno roční období. Třída klade otázky, týkající se počasí a žák může odpovídat да/нет. Teprve po deseti otázkách třídy se může někdo pokusit uhádnout roční období (v ruštině).

Dochází k **procvičování** slovní zásoby, týkající se počasí a ročních období. K důkladnému procvičení dochází zejména proto, že žáci musí položit deset otázek a až poté hádat roční období, což je nutí užít hodně slovní zásoby.

Možné varianty otázek:

- Жаркая погода?
- Температура 30 градусов?
- Холодно на улице?
- Идёт дождь?
- Идёт снег?
- Солнечная погода?
- Туман на улице?

4. Игра

„Графику, проjev se!“

Každý žák dostane kartičku, na níž budou česky napsané příznaky počasí. Učitel vybere žáka, který půjde k tabuli, coby grafik. Grafik poslouchá instrukce počasí, které mu třída zadává (v ruštině) a kreslí. Dochází k **opakování** slovní zásoby tématu počasí. Žák nakreslí dva pojmy a vybere dalšího grafika, na místo sebe.

Opakuje si celá třída, včetně žáka u tabule, jelikož třída překládá počasí na kartičce do ruštiny a žák u tabule si jej musí přeložit, aby věděl, co nakreslit. Navíc bude zajímavé a veselé, jak si žáci poradí se znázorněním větru apod.

Kartičky s počasím:

bouřka (гроза)

slunce (солнце)

vítr (ветер)

blesk (молния)

sníh (снег)

mráz (мороз)

děšť (дождь)

mlha (туман)

5. Игра

„Какая погода?“

Пřiřaď následující slova do skupin (slova můžeš použít vícekrát).

Slova na výběr:

хорошая/нормальная/плохая/ужасная погода,

жарко, тепло, холодно, очень холодно,

дождь, снег, солнце, солнечно, облако, облачно, туман, туманно, дождливо,

снежно, ветер, ветрено, ясно, мороз, морозно, гроза, молния, температура

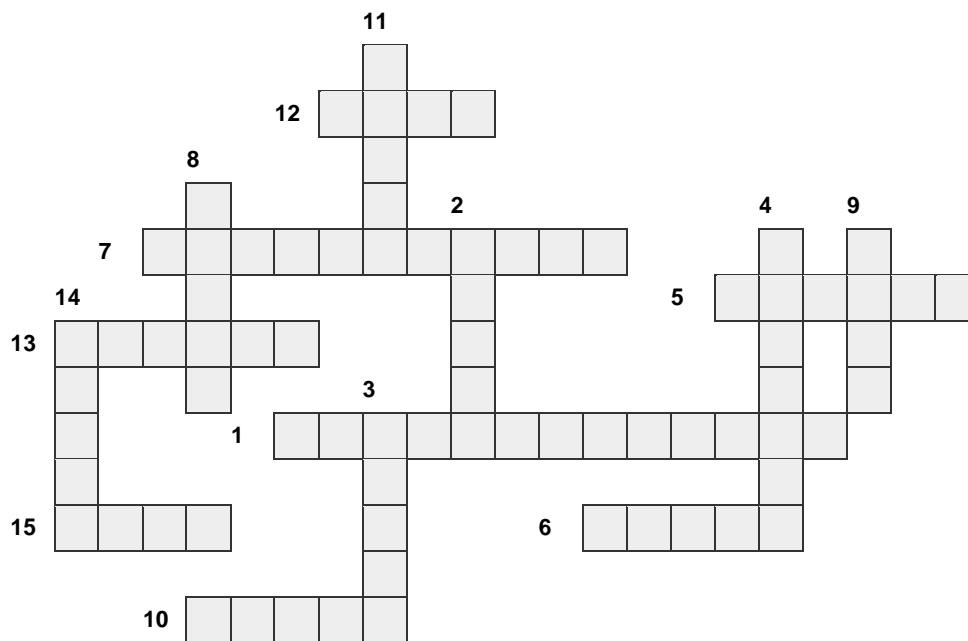
25 градусов

skupiny:

- лето
- осень
- зима
- весна

Игра slouží k **opakování** slovní zásoby z oblasti počasí a roční období.

6. Кроссворд (křížovka)

1. předpověď počasí

2. mlha

3. podzim

4. chladno

5. slunce

6. horko

7. teplota

8. jaro

9. sníh

10. déšť

11. vítr

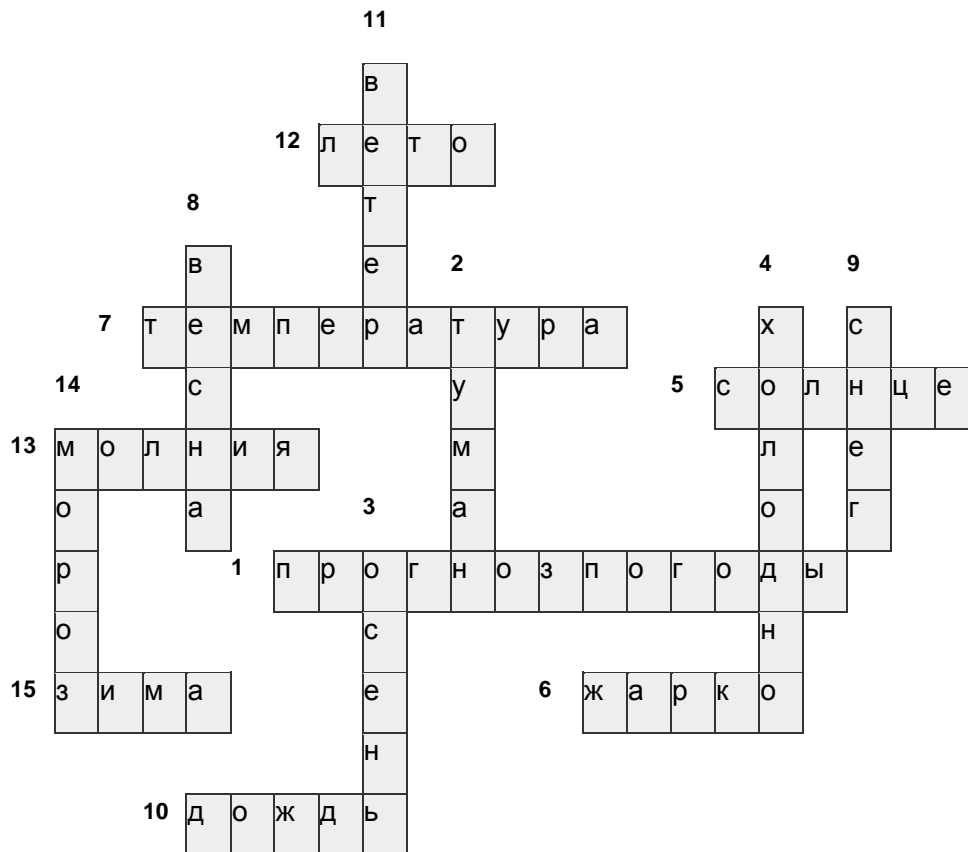
12. léto

13. blesk

14. mráz

15. zima

Řešení křížovky:

Úkolem křížovky je **prověřit** zvládnutí slovní zásoby tématu počasí a roční období.

Погода, время года – počasí, roční období (list pro žáky)

1. Video 3, 4: téma počasí

Poslouchej a opakuj.

2. Игра

„Uhodni roční období“

Пříznaky počasí:

лето – жарко, тепло, солнце, ясно

зима – очень холодно, снег, мороз

весна – тепло, дождь, солнце, облако

осень – холодно, дождь, облако, туман, ветер

3. Игра

„Ано nebo не?“

Zjisti, o jaké období jde pomocí otázek.

Možné varianty otázek:

- Жаркая погода?
- Температура 30 градусов?
- Холодно на улице?
- Идёт дождь?
- Идёт снег?
- Солнечная погода?
- Туман на улице?

4. Игра

„Grafiku, projev se!“

Kartičky s počasím:

bouřka	slunce
vítr	blesk
sníh	mráz
děšť	mlha

5. Игра

„Какая погода?“

Přiřaď následující slova do skupin (slova můžeš použít vícekrát).

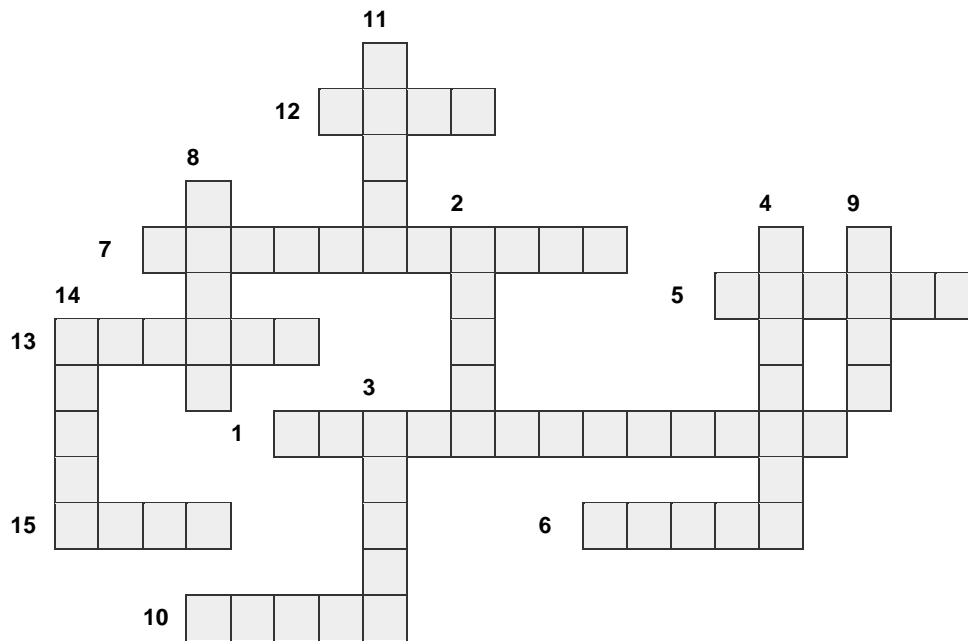
Slova na výběr:

хорошая/нормальная/плохая/ужасная погода, жарко, тепло, холодно, очень холодно, дождь, снег, солнце, солнечно, облако, облачно, туман, туманно, дождливо, снежно, ветер, ветрено, ясно, мороз, морозно, гроза, молния, температура 25 градусов

Skupiny:

- лето
- осень
- зима
- весна

6. Кроссворд (křížovka)

1. předpověď počasí

2. mlha

3. podzim

4. chladno

5. slunce

6. horko

7. teplota

8. jaro

9. sníh

10. déšť

11. vítr

12. léto

13. blesk

14. mráz

15. zima

Závěr

Podle mého názoru se podařilo naplnit cíle práce, a to tak, že byly uvedeny poznatky, týkající se hry obecně a jejího přínosu ve vývoji dítěte. Z použitých publikací byla uvedena:

- prospěšnost hry při přípravě dítěte na školu
- vhodnost hry ve školním procesu
- její pozitivum při učení cizích jazyků
- ... a konečně její klady při užití v hodině ruského jazyka, konkrétně při osvojování nového lexika.

Dalším bodem práce bylo vytvoření konkrétních pracovních, nebo lépe řečeno herních, listů. Tyto listy obsahují pět zpracovaných témat:

- Já a moje rodina
- Volný čas
- Cestování
- Oblečení
- Počasí a roční období.

Takto zpracovaná témata mají sloužit k praktickému použití ve výuce ruského jazyka. Mají za cíl nejen pomáhat osvojit novou slovní zásobu, ale též navodit příjemnou atmosféru, změnit pohled žáků na hodinu cizího jazyka, namotivovat je. Během hraní her obsažených v těchto listech dochází kromě osvojování nového lexika také ke kreativnímu myšlení (vyjádření myšlenky kresbou, pochopení významu slova pomocí obrázku či kresby).

Jelikož si myslím, že hra skutečně pomáhá při procesu učení, bylo by zajímavé, kdyby takto byla zpracována všechna témata cizího (ruského) jazyka. Je nutné si ovšem uvědomit, že realizace a především příprava hry vyžaduje obrovské množství času, zejména učitelova. Nicméně si myslím, že alespoň občas by měly být hry zařazovány do výuky, s cílem rozbít hodinu klasického typu a dát žákům možnost se učit i v jiných (doufejme efektivnějších a zábavnějších) podmínkách, než na které jsou zvyklí.

Seznam použité literatury

1. UHLÍŘOVÁ, Jana. *Role hry v Komenského pedagogické koncepci*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2003, s. 16-45. ISBN 8072901079.
2. HENEK, Tomáš. *Hrou připravujeme na školu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, s. 5-9.
3. HOUŠKA, Tomáš. *Škola je hra*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Tomáš Houška, 1993, s. 64-66. ISBN 8090070493.
4. RIES, Lumír. *Didaktika ruštiny 1: Vyučování jako komunikace, součinnost a hra*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1987, s. 19-26.
5. PÍŠLOVÁ, Simona. *Jazykové hry*. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 1996, s. 9-18. ISBN 8071683094.
6. ČEKALINA, E.A. a V. E. MOROZOV. Dětskaja periodičeskaja pečat' kak resurs dlja učitel'ej RKI. *Russkij jazyk za rubežom: učebno-metodičeskij illjustrirovannyj žurnal* [online]. 2013, roč. 2013, č. 1 [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: <http://www.russianedu.ru/magazine/archive/viewdoc/2013/1/6944.html>
7. OLIVERIUS, Zdeněk F. *Fonetika ruskogo jazyka*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 138-142.
8. VAGNER, V. N. *Leksika ruskogo ťazyka kak inostrannogo i ee prepodavanie: uchebnoe posobie*. 2-oe izd. Moskva: Flinta, 2006, s. 59-94. ISBN 9785893499971.
9. PURM, Radko, Stanislav JELÍNEK a Josef VESELÝ. *Didaktika ruského jazyka: vybrané kapitoly*. 3. vyd., rozš. a upr. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003, 79-83, 93-97. ISBN 8070411740.
10. Video 1 <https://www.youtube.com/watch?v=qFCJNuPnOI8>
11. Obr. 1 <http://www.aktivnipohyb.cz/produkt/9387-nalepka-silueta-fotbal.html>
12. Obr. 2 <http://www.bike-centrum.cz/nalepka-tempish-silueta-hokej>
13. Obr. 3 http://cz.123rf.com/photo_18672285_basketbalov%C3%BD-hr%C3%A1%C4%8D,-silueta.html
14. Obr. 4 http://cz.clipartlogo.com/image/bicyclist-silhouette-clip-art_423388.html

15. Obr. 5 http://cz.123rf.com/photo_11881991_race-horse.html?term=plnokrevn%C3%ADk
16. Obr. 6 <http://www.samolepky-nejen-na-auto.cz/katalog-detail-1176-plavec-1108.htm>
17. Obr. 7 <http://www.samolepky-nejen-na-auto.cz/katalog-detail-1183-tanecni-par-1115.htm>
18. Obr. 8 <http://www.samolepky-nejen-na-auto.cz/katalog-detail-1357-tenista-1284.htm>
19. Obr. 9 <http://www.samolepky-nejen-na-auto.cz/katalog-detail-1150-bezec-1082.htm>
20. Obr. 10 <http://pixabay.com/cs/auto-silueta-vozidlo-automaticky-295043/>
21. Obr. 11 http://www.clipartpanda.com/clipart_images/a-side-view-of-a-bus-34451011
22. Obr. 12 <http://pixabay.com/cs/j%C3%ADzdn%C3%AD-kolo-kolo-silueta-147249/>
23. Obr. 13 http://cz.123rf.com/photo_27314389_vlak-ikona.html
24. Obr. 14 <http://www.triko4you.cz/samolepa-silueta-kun-p-1805.html>
25. Obr. 15 http://cz.clipartlogo.com/image/tram-train-subway-transportation-symbol-clip-art_404842.html
26. Obr. 16
http://bmwgs.cz/forum/viewthread.php?forum_id=11&thread_id=7797&pid=121997&y=2014&m=6
27. Obr. 17 http://www.muzeum-umeni-benesov.cz/iid/mez-graf-komunikace/en/symboly_pro_verejnou_informaci_2.html
28. Obr. 18 <http://pixabay.com/cs/letoun-jet-silueta-let-letadla-309386/>
29. Obr. 19
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bahn_aus_Zusatzzeichen_1024-15.svg
30. Video 2 <http://chudo-udo.com/prezentatsii-dlya-detey/odezhda-obuv-golovnye-ubory/item/1446-prezentatsiya-na-temu-odezhda>
31. Video 3 <https://www.youtube.com/watch?v=m7kEbTbN0Ps>
32. Video4 <https://www.youtube.com/watch?v=3SReBgrA9X0>